

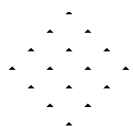

Unia w Mielniku – przywilej Wielkiego Księcia Aleksandra - Tekst polski

W imię Pańskie, amen. Głównym obowiązkiem dobrych królów i książąt jest: wahające się wspierać, zasmucone pocieszać, wzburzone uśmierzać, a wszystko do pewnej jedności i spokoju sprowadzać, gdyż zgodą małe rzeczy rosną, niezgodą największe się rozpraszają. Albowiem spomiędzy wszelakiego zła ludzkiego żadne nie jest szkodliwszym niż niezgoda. Tym zaś okropniejszym taki rozłam jest w pojęciach ludzkich i boskich, kiedy się czynią wielkie wysiłki z wielką pracą i niebezpieczeństwem, aby owe dzikie i krwiożercze narody, wrogie wierze prawdziwej, odepchnąć od świątyń i ołtarzy, od głów i gardzieli naszych. Niezawodne doświadczenie uczy, że połączenie prześwieconego Królestwa Polskiego z Wielkim Księstwem Litewskim jest nie tylko nam pożytecznym, lecz w wysokim stopniu koniecznym, zaś tego połączenia, o które bardzo w królestwach i państwach się ubiegają, najstosowniejszą zasadą jest – jeden, nie zaś wielu. Przeto też ten najmędrszy rzeczy przyrodzonych tłumacz, gdy poszukiwał najbardziej długowieczną, najlepszą i najpiękniejszą zasadę rządzenia powszechnością, tak w wierszu Homerowym woła: „niech będzie jeden król” – dając tym snadnie do zrozumienia, że wszystko inne da się z łatwością połączyć, byleby, chociażby nad różnymi narodami, król był jeden; tym bowiem sposobem różne plemiona, różne państwa, różne stany z wielką łatwością przyprowadzone być mogą do wzajemnego porozumienia, do wspólnego praw spojenia, do zlania się w jedno niepodzielne ciało. Przeto my, Aleksander¹, wielki książę litewski, żmudzki, ruski, kijowski itd. pan i dziedzic, z Bożej sprzyjającej łaski mierząc dojrzałą rozważą czasy przeszłe, kiedy pod świętej pamięci Kazimierzem², rodzicem naszym, sławne Królestwo Polskie było z Wielkim Księstwem Litewskim połączone, dowodnie widzimy, że w tym szczęśliwym złączeniu oba państwa kwitły spokojem i dobroczynnym porządkiem, a imię swoje aż do najdalszych świata narodów rozszerzyły, i to tak, że były straszne i groźne nie tylko sąsiednim nieprzyjaciołom chrześcijańskiej rzeczypospolitej, lecz i największą przestrzenią od niej przedzielonym. Po dojrzałym więc tego rozważeniu współ z prałatami, książętami i panami naszymi, uznaliśmy połączenie rzeczonego Królestwa Polskiego z Wielkim Księstwem Litewskim nie tylko za pożyteczne, lecz, owszem, za konieczne dla szczęśliwego stanu obu państw.

¹ Aleksander Jagiellończyk (1461-1506) – król Polski i wielki książę litewski, syn Kazimierza Jagiellończyka, po którego śmierci w 1492 roku władał Wielkim Księstwem Litewskim, podczas gdy królem Polski został jego brat Jan Olbracht. Było to równoznaczne z zerwaniem unii między Koroną i Litwą. Królem Polski został po śmierci Jana Olbrachta (1501). Zmarł bezpotomnie. Wbrew postanowieniom unii mielnickiej (1501) w testamencie wyznaczył na następcę w Wielkim Księstwie Litewskim swojego brata Zygmunta.

² Kazimierz IV Jagiellończyk (1427-1492) – król Polski i wielki książę litewski, trzeci syn Władysława Jagiełły i Zofii Holszańskiej. Tron polski objął po śmierci swego brata Władysława Warneńczyka. W 1454 roku wypowiedział wojnę Zakonowi Krzyżackiemu, którą zakończono podpisaniem w 1466 roku traktatu pokojowego w Toruniu. W wyniku jego postanowień Polska odzyskała Pomorze Gdańskie i Warmię, a państwo krzyżackie zostało polskim lennem.

Przeto poleciliśmy panom Rady i rzecznikom naszym – czcigodnemu w Chrystusie ojcu Wojciechowi, biskupowi wileńskiemu, oraz wielmożnym Aleksandrowi Jurjewiczowi, kasztelanowi wileńskiemu i staroście grodzieńskiemu, Janowi z Zabrzezia, wojewodzie trockiemu i marszałkowi Wielkiego Księstwa Litewskiego, Mikołajowi Mikołajewiczowi, podczaszemu Wielkiego Księstwa naszego Litewskiego, staroście bielskiemu, Piotrowi Olechnowiczowi, mistrzowi naszej kuchni, z wyraźnej zgody naszej i naszych prałatów, książąt, panów i wielmożów Wielkiego Księstwa naszego Litewskiego, wejść z prałatami, książętami, panami, Radą i wielmożami Królestwa Polskiego w porozumienie, takowe we wzajemnych listach ujawnić i przysięgami utwierdzić, w artykułach niżej pisanych, których brzmienie następuje w tych słowach: Aczkolwiek były dawne zapisy przyjaźni i sojusze¹, zmierzające ku pomnożeniu i polepszeniu bytu rzeczypospolitej, tak Królestwa Polskiego, jak i Wielkiego Księstwa Litewskiego; że jednak zawiera się w nich nieco przeciwnego całkowitemu i szczeremu braterstwu, przeto, dla wzmocnienia wzajemnej i wspólnej miłości braterskiej, dla wiecznej wzajemnej państw obrony, wiecznej, niezłomnej a wiernej braterskości, naprzód ku chwale Boga i Zbawiciela naszego, a potem najjaśniejszej królewskiej panów naszych rodziny polskiej, wreszcie państw tych obydwóch i szlachetnych narodów polskiego i litewskiego, ku najwyższej i wiecznej ich czci, ozdobie, wzmocnieniu, uczczeniu i świętości, postanowiliśmy owe dawne umowy wznowić i poprawić artykułami niżej pisanymi.

1. Pierwszy jest: że Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie łączą się i spajają w jedno nierozdzielne i nie różne ciało, aby był jeden lud, jeden naród, jedno braterstwo i wspólne obrady; temu zaś ciału ma być na zawsze jedna głowa, jeden król, jeden pan, który w czasie i miejscu oznaczonym przez przybyłych na elekcję wspólnymi głosami będzie wybierany; zaś opór nieobecnych nie ma szkodzić elekcji. Dekret elekcyjny na królestwo ma być sporządzany zawsze podług obyczajów pod tym względem z dawna zachowanych.

¹ Unie w Krewie (1385) i Horodle (1413).

2. Każdy zaszczycony godnością biskupią, wojewodzińską lub kasztelańską w tym Księstwie ma dawać swój głos i radę na elekcji króla podług miejsca sobie wieczyście wyznaczonego, sposobem i porządkiem, jak czynią panowie Rady Królestwa.

3. A że każde ciało utrzymuje się środkami zbawiennymi, zaś przez użycie przeciwnych niszczeje, przeto wszystko, co dotyczy całego ciała i wszystkiego, co się w nim znajduje, tak w pomyślnych, jak i w niepomyślnych sprawach, ma być wspólną radą ustanowione i wspólnymi siłami wykonane.

4. My, obu państw prałaci i panowie, uważając za wspólne wszelkie pomyślności i przeciwności, musimy sobie wszystkimi siłami i zdolnościami wzajemnie pomagać, jak to ze wspólnej rady wypadnie.

5. Moneta jednakiej formy i równej wagi ma być w obu państwach, za wspólną radą i zgodą, jak wszystko inne, ustanowiona. 6. Wszelkie przymierza, poprzednio z kimkolwiek zawarte, chociażby zaprzysiężone, tak długo mają być przez obie strony zachowywane, dopóki nic z nich nie wyniknie przeciwnego prawom i korzyściom Królestwa i Wielkiego Księstwa Litewskiego.

7. Każdy, który w przyszłości będzie wyniesiony na pana Rady lub dygnitarza tak duchownego, jak świeckiego, będzie musiał zaprzysiąc wiarę koronowanemu królowi polskiemu oraz przysiąc na to, że będzie zachowywał wzajemne obu narodów zapisy.

8. Każdy, kto otrzyma od pana starostwo lub gród do zarządzania, złoży przysięgę, że z niego nikomu nie ustąpi, tylko królowi wybranemu i koronowanemu.

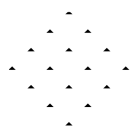
9. Wszystkie obecnie zawarte umowy mają być mocno i niewzruszenie na wieczne czasy zachowane oraz stwierdzone przysięgami i zapisami przez każdego z panów Rady Wielkiego Księstwa, jako też przez panów i przez cenniejszych ze szlachty; a ta przysięga ma być od nich wymagana, ilekroć zajdzie potrzeba.

10. Kto dojdzie do lat rozwagi, a będzie imieniem Rady królewskiej wezwany do przysięgi, będzie obowiązany ją wykonać.

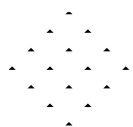
11. Panowie rzecznicy i Rada najjaśniejszego pana, wielkiego księcia litewskiego, tutaj obecni, przysięgną, przyrzekną i zobowiążą się zachować pod wiarą i honorem wszystkie umowy oraz dołączą do niniejszej umowy z przywieszonymi pieczęciami listy, które w czasie właściwym przez wszystkich prałatów, panów, szlachtę i bojarów litewskich będą potwierdzone listami, pieczęciami i przysięgami na to, że najoświecieńszy książę i pan Aleksander, z Bożej łaski wielki książę litewski itd. przyjmie i potwierdzi wszystko to, co obecnie ustanowiono, zaprzysiężono, zapisano i obiecano.

12. Niech każda ze stron przychodzi drugiej z radą i pomocą, aby majestat królewski niewzruszenie utrzymywał prawa i wolności, dygnitarstwa i urzędy obu państw oraz aby wszystkie dawne prawa, sądy, zwyczaje, prerogatywy i pojedyncze wolności, jako też dawne ustawy sądowe obu państw, w całości zachował. 13. Ilekroć przyjdzie nowemu królowi podczas koronacji potwierdzać prawa Królestwa, wtedy jednocześnie także w jednym akcie mają być potwierdzone i wszelkie prawa Księstwa Litewskiego.

14. Wszystko to, co wyżej było powiedziane względem przysięgi, którą mają złożyć panowie Rady obecni i przyszli oraz starostowie i ci ze szlachty, którzy do złożenia przysięgi będą powołani, ma być pod wiarą i honorem zachowane.

15. Po tym, co w sposób powyższy zostało wyrażone, opisane i zaprzysiężone, niech żadna ze stron nie szuka nigdy powodów do zerwania i wzruszania niniejszej ugody lub rozcłonkowania tego przestawnego ciała obecnie zjednoczonego, spojonego i skojarzonego. My przeto, Aleksander, wielki książę litewski, uznając połączenie w jedno i niepodzielne ciało, wieczne zjednoczenie sławnego Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa naszego Litewskiego, którym, jako niepodzielnemu ciału, jedna głowa, jeden król, jeden pan, gdy zawakuje tron któregokolwiek z tych państw, przez Radę obu państw powinien być wybrany, stanąć na czele i panować, a prowadzić oboje do tych wielu zysków i dogodności, które są w powyższych artykułach zawarte, a to nie tylko dla przyszłej ich korzyści, lecz zgoła więcej dla zachowania i powiększenia rzeczypospolitej chrześcijańskiej; naśladując zbawienny przykład naszych zgastych przodków i poprzedników, którzy się starali – jak to widać z ich działań i dziejów – to zjednoczenie i połączenie przywieść do skutku w celu mocniejszej obrony i pewniejszego utrzymania swoich państw – powyższe artykuły, jako zgodne z dostojeństwem i w wysokim stopniu sprzyjające pożytkowi naszemu i naszych państw, we wszystkich ich ustępach, częściach i punktach pochwaliliśmy, przyjęli, potwierdzili i ratyfikowali; obecnie zaś, z rzetelną naszą wiedzą i ze zgodą prałatów, książąt, panów i szlachty naszego Wielkiego Księstwa Litewskiego, pochwalamy, przyjmujemy, potwierdzamy, ratyfikujemy i chcemy, aby takowe otrzymały moc wiecznej trwałości. Obiecujemy pod dobrą wiarą naszą chrześcijańską, pod słowem naszym książęcym i pod przysięgą, my i następcy nasi, zachować na wieczne czasy to zjednoczenie i spojenie państw przyrzeczonych i rządzenie obu państwami przez jednego pana, bez względu na rozmnożenie się potomstwa naszego lub naszych następców; poddajemy się bez żadnego fałszu i podstępów wszystkiemu w ogóle i w szczegółach, co jest w powyższych artykułach zawarte, opisane i wyrażone.

Obiecujemy również, że przywiedziemy wszystkich prałatów, książąt, panów, szlachtę, wielmożów i znamienitsze gminy naszego Księstwa Litewskiego do przyjęcia, pochwalenia i potwierdzenia wszystkiego, co zawiera się w niniejszych naszych listach i artykułach; wszystko to będą obowiązani oni sami i ich następcy stale wykonywać i zachowywać pod wiarą, czcią i przysięgą, którą każdy z nich powinien będzie złożyć, oraz wydadzą nadto stosowne wieczyste listy, pieczęciami swoimi umocnione, jako też zaręczą i przyrzekną za innych prałatów, książąt, panów, szlachtę, wielmożów i gminy znaczniejsze naszego Wielkiego Księstwa Litewskiego, na teraz nieobecnych, że oni i ich następcy, ilekroć i skoro tylko będzie od nich wymagane, wszystko to zachowają pod wiarą, uczciwością i pod przysięgą, którą wtedy powinni będą złożyć, oraz dać stosowne listy, porządkiem wyżej opisanym utwierdzone ich pieczęciami. Za świadectwem tego pisma, do którego pieczęć nasza przywieszona. Działo się i dan w Mielniku, w sobotę przed ss. Szymonem i Judą apostołami [23 października] roku Pańskiego 1501. Obecni byli i na powyższe zgodzili się prałaci: czcigodny w Chrystusie ojciec Wojciech¹, biskup wileński, oraz wielmożni i szlachetni panowie Rady naszej [...] dygnitarze i urzędnicy nasi, również osobiście przy tym obecni i na powyższe się zgadzający. *Historia ustroju i prawa w Polsce do 1772/1795. Wybór źródeł*, oprac. S. Godek, M. Wilczek-Karczewska, Warszawa 2006, s. 61-64.

¹ Wojciech Tabor (ok. 1453–1507) – biskup wileński.